

Ἀθήνῃσι 24 Σεπτεμβρίου 1897

Φίλιτάτέ μοι κ. Ἀρσένη,

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς συνήγαγον ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ὑμῶν ὅτι πρόκειται νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ διακοπήσα ἐπὶ ἕν ἔτος ἔκδοσις τοῦ ὑπὸ τύπον Ἡμερολογίου διευθυνομένου ἐνιαυσίως ὑπ' ὑμῶν περισπουδάστου περιοδικοῦ συγγραμματος, περὶ οὗ ἀπταιστως δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι ἄξιον τοῦ λαμπροῦ ὀνόματος, ὅπερ φέρει. Τὰ περιοδικὰ συγγράμματα ἐθεωρήθησαν εἰκότως ἀεῖποτε ὡς τὸ κυριώτατον ὄργανον τοῦ πνευματικοῦ τῶν ἔθνων βίου, ἅτε ὑπατρέφοντα τὴν ἀπληστίαν τῶν ἀναγλωστῶν πολλῶ δραστηκώτερον τῶν εἰδικῶν συγγραμμάτων. Ὁρθῶς δ' ἐλέχθη ὅτι μόνον διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν περιοδικῶν φύλλων (πολιτικῶν τε καὶ φιλολογικῶν) πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἐκάστης γῶρας, δύναται νὰ γνωσθῇ τὸ ἀναγλωστικὸν τοῦ λαοῦ αὐτῆς καὶ νὰ προσδιορισθῇ ἡ ὕλική καὶ πνευματικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις. Ἀλλ' ἂν ἐν γένει τὰ περιοδικὰ φύλλα ἀποβαίνωσι τοσοῦτον εὐεργετικά, πολλῶ δὴ μάλλον τὰ διευθυνώμενα δοκίμως, ὅποσον ἀνέκαθεν ὑπῆρξε τὸ ὑπὸ τὴν ὑμετέραν δοκιμωτάτην Διεύθυνσιν ἀπὸ πολυετίας ἐκιδόμενον ἄριστον ὑμῶν Ἡμερολόγιον. Μὴ ἀμφισβᾶλλον ὅτι καὶ τὸ τοῦ 1898 τεῦχος τοῦ ὑμετέρου Ἡμερολογίου ἔσται ἀντάξιον τῶν τευχῶν τῶν προλαβόντων ἐτῶν, μετ' ἀγαλλιάσεως ἀπεκδέχομαι τὴν προσεχῆ αὐτοῦ ἔκδοσιν.

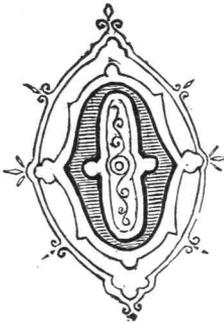
Μὴ δυνάμενος δυστυχῶς ἐκ τῆς συμπτώσεως πολλῶν κατ' αὐτὰς ἐπειγουσῶν ἀσχολιῶν νὰ ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν διὰ τῆς ὑμετέρας εὐγενοῦς ἐπιστολῆς ἐκδηλωθεῖσάν μοι θερμὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀποστείλω ὑμῖν ἐκτενὴ διατριβὴν περὶ τοῦ δέοντος ἐν Ἑλλάδι γενέσθαι μετὰ τὴν ἤτταν, ἣν προσφάτως ὑπέστημεν. Περιορίζομαι εἰς τὴν ἀποστολὴν βραχείας μόνον περὶ τούτου διατριβῆς μου ἐν ἣ ὀυχ' ἤττον συνοψίζονται αἱ περὶ τούτου γινώμαί μου.

Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ὀλοψύγως

Ὁ φίλος σας

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΦΛΟΓΑΪΤΗΣ

ΤΙ ΔΕΟΝ ΓΕΝΕΣΘΑΙ;

ΓΔΕΠΟΤΕ ἄλλοτε εἶχε καταλάβει τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν ὁ νῦν κατέχων αὐτὴν ἀπελπισμὸς. Ἐκ τούτου αἱ ἀπὸ τινος ψαλλόμεναι γενικῶς ἱερεμιάδες, ὁ πόθος τοῦ πικρῆθόντος, ὁ ἐξευτελισμὸς τοῦ ἐνεστώτος ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκείνο, αἱ ἀραὶ κατὰ τῆς Βασιλείας, αἱ ἀραὶ κατὰ τῶν πολιτικῶν κομμάτων, αἱ ἀραὶ κατὰ τῆς κοινωνίας ἀπαξιαπάσης, ἡ πανταχόθεν ἐκφερομένη Καλχαντικὴ πρόφρησις περὶ τῆς προσεχοῦς ἐξαφανίσεως τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς βίβλου τῶν ζώντων. Ἀλλὰ πρέπει ἀληθῶς τῶ ὄντι νὰ ἀπελπισθῶμεν;

Δὲν προτίθεμαι βεβαίως νὰ ἀμφισβητήσω τὸ οἰκτρὸν τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἐγώ, ὅστις ἀπὸ πολυετίας προεῖδον καὶ προ-

εἶπον τὴν ἐπελευσομένην ἠθικὴν τῆς Ἑλλάδος κατάπτωσιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν αὐτῆς χρεωκοπίαν καὶ ἐπειράθην παντὶ σθένει διὰ τε τοῦ λόγου καὶ τοῦ καλάμου νὰ ἀποτρέψω αὐτάς, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐπὶ ματαίῳ. Ἀληθές εἶναι ἀπὸ πλείστων ὄσων ἐτῶν ὅτι τὸ Σύνταγμα φενακίζεται παρ' ἡμῖν συστηματικῶς, ἐξ αἰτίας δὲ τούτου ἐπικρατεῖ ἡ χειρίστη τῶν ὀλιγαρχιῶν, ἧτοι ἡ ὀλιγαρχία τῶν ἀτομικῶν καὶ ἐπιτοπιῶν συμφερόντων, αἱ ἐπαρχαίαι δηλονότι τυγχάνουσιν εὔσαι τὸ τιμάριον τῶν κατὰ καιροῦς ὑπουργικῶν βουλευτῶν, ἐξ οὗ ἀνεπτύχθη τεραστίως ἢ εἰς τὰ ἀδικήματα βροπή, τὰ δὲ δημόσια χρήματα διασπαθῶνται, οὐδ' ἔχνος δὲ ἀληθοῦς στρατιωτικῆς συντάξεως ὑπάρχει, τὸ δὲ χειρίστον, διαφθεῖρονται οἱ πολιτικοὶ χαρακτῆρες καὶ ἀπαραίτητον σχεδὸν προσὸν πρὸς κατάληψιν ὑπουργικῶν χαρτοφυλακίου ἀπέβη ἀπὸ τινος τὸ νὰ ἔχη τις μεγάλην ἐλαστικότητα συνειδήσεως καὶ παντελῆ πειθησιότητα γνώμης. Ἐντεῦθεν ἡ σπατάλη ἣτις ἤγαγε τὴν χρεωκοπίαν, ἐντεῦθεν ὁ ἄφρων πόλεμος καὶ ἡ ὀλεθρία αὐτοῦ ἔκβασις. Ἐντεῦθεν δηλονότι πᾶσαι αἱ συμφοραὶ, αἵτινες παρήγαγον τὴν γενικὴν σχεδὸν περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ μέλλοντος ἀπελπισίαν.

Ἀλλὰ νομίζω ὅτι καὶ νῦν δυνάμεθα νὰ σωθῶμεν, ἂν θελήσωμεν. Ὑπάρχει καὶ σήμερον καιρὸς νὰ πηδαλιουχήσωμεν τὸ σκάφος τῆς πολιτείας εἰς ἀσφαλῆ ὄρμον, ἂν ἐργασθῶμεν πρὸς τοῦτο. Τὰ ἐν Ἑλλάδι συμβαίνοντα καταδηλοῦσι μὲν ὅτι ἡ διαφθορὰ ἐπεπόλασεν, ἀλλὰ τῆς διαφθορᾶς παραίτιος δὲν εἶναι ὁ φυσικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους χαρακτήρ, ἀλλὰ τὸ διαφθερτικὸν σύστημα, ὅπερ ἀπὸ πολυετίας ἐπικρατεῖ. Τὰ ἀπὸ τῆς διαφθορᾶς πολιτικᾶ δεινά, οὐχὶ διάφορα τῶν Ἑλληνικῶν, ἐπεκράτησαν ἄλλοτε καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς βεβαίως φιλόσοφος ἱστορικός οὗ τὸ ὄνομα ἔχει μέγα κύρος ἐπὶ τῇ ἐξόχῳ αὐτοῦ βαθυκρισίᾳ καὶ ἀξιοπιστίᾳ, ὁ περιώνυμος Μακώλεϋ. Ἀλλ' ὅμως ἐξέλιπον ταῦτα ἀπὸ πολλοῦ ἐκ τῆς μεγάλης Βρετανικῆς χώρας καὶ τανῦν αὕτη παρίστησι τὴν λαμπρὰν εἰκόνα εὐδαίμονος Ἐπικρατείας.

Καὶ ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἱστορίᾳ βλέπει τις οὐκ ὀλίγα παραδείγματα μεταμελειῶν τοῦ λαοῦ ἐπὶ ταῖς πολιτικαῖς αὐτοῦ πράξεσιν. Διηγούμενος ὁ Ἀγγλος ἱστορικός τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1688 πολιτικᾶ συμβάντα, ἐπιλέγει τὰ ἐξῆς: «Ὁ Ἀγγλικὸς λαὸς ἐδείχθη εἰς πάντοτε κατὰ τὴν διάδοχον τῆς θέρηης περιόδου τοῦ παγετοῦ, μεμψιμορὸς, δυσοικονομήτος, ἀχάριστος καθ' ἑαυτὸν καὶ ἀγανακτῶν κατὰ τῶν τῆως ἀπολαυσάντων τῆς εὐνοίας αὐτοῦ. Ἡ ἐκεχειρία τῶν δύο μεγάλων μερίδων τῆς Ἀγγλίας ἐξέπνευσεν ἥδη. Ἐπιλαθόμεναι πάντων τῶν παρελθόντων καὶ τῶν κατὰ τοὺς διαπληκτισμοὺς ἡμισείας ἐκατονταετηρίδος ἐπελθόντων δεινῶν, ἐν διαστήματι ὀλίγων μηνῶν ἠνώθησαν ἐνώπιον τοῦ κοινῶν κινδύνου. Ἀλλ' ὁ κίνδυνος παρήλθεν, ἡ ἔνωσις διεβράβη καὶ ἡ προτέρα ἔξαψις ἐξεβράβη αὐθις ἐν πάσῃ τῇ δυνάμει αὐτῆς». Ἀλλὰ δὲν ἐπῆλθεν ἐκ τούτου ἡ καταστροφὴ τῆς Ἀγγλίας. Ὁ μεμψιμορὸς, δυσοικονομήτος καὶ ἀχάριστος χαρακτηρισθεὶς λαὸς θεωρεῖται ἀπὸ πολλοῦ γενικῶς ὡς τὸ πρότυπον λαοῦ σώφρονος, ἐμβριθοῦς καὶ συντηρητικωτάτου.

Καὶ ἐν τῇ Ἀγγλικῇ ἱστορίᾳ δὲν λείπεται παραδείγματα ἀνακολούθου

καὶ ἀντιφατικῆς πολιτείας σημαίνοντων πολιτευτῶν. Ὁ Φώξ φέρ' εἰπεῖν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βουλὴν ὡς Τόρυς καὶ ὅμως ἐγένετο μετ' ὀλίγον Οὐίγγος, ἐκ τῶν ἐνθερμοτάτων μάλιστα καὶ τῶν μᾶλλον ἄκρων. Ὁ Πίττ τάνάπαλιν κατήρξατο τοῦ βουλευτικοῦ αὐτοῦ σταδίου ὡς Οὐίγγος· ἀλλ' ὅμως ἐγένετο μετ' ὀλίγον Τόρυς καὶ ἀρχηγὸς τῶν συντηρητικῶν. « Πέπειθα, γράφει σπουδαῖος πολιτειολόγος καὶ ἱστορικὸς Βρεττανός, ὁ Wraxalle ὅτι, ἐὰν ὁ Φώξ ἐσπερευτο ἀπαξ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, γινόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἤθελε καταπολεμήσει ἐπιμόνως πάντα δημοκρατικὸν νεωτερισμὸν, ἐνῶ τούναντίον ὁ Πίττ, ἐὰν διήρχετο τὸν βίον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀντιπολιτεύσει, ἤθελε καταθέσει τὸ μέγα ἠθικὸν αὐτοῦ βᾶρος εἰς τὴν πολιτικὴν πλάστιγγα ὑπὲρ τῆς δημοκρατικῆς μερίδος. Μετὰ πεποιοῦσσεως δοξάζω ὅτι ὁ Πίττ ἐπροικίσθη ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ χαρακτῆρος καὶ φρονήματος ἄγαν δημοκρατικώτερου ἢ ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ Φώξ· ἀλλ' ἡ ἡγεμονικὴ εὐνοια καὶ ἡ Ἐξουσία ἐγλύκαναν τὴν δριμύτητα αὐτοῦ». Ἄλλ' οὐχ ἤττον δὲν ἐπήνεγκε τοῦτο τὴν καταστροφὴν τῆς Ἀγγλίας, ἀπὸ πολλοῦ δ' οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἀγγλίας οὐδαμῶς παρεκτρέπονται τῶν κεκρηγμένων αὐτῶν ἀρχῶν.

Ἄλλὰ διατί ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπῆλθεν ἐν τούτῳ μεταβολή; Διατί τανῦν ὁ λαὸς δὲν ἐκτρέπεται εἰς πολιτικὰς ἐνεργείας καὶ πράξεις ἀπερισκέπτους; Διατί οἱ ἐκεῖ πολιτευταὶ ἀπὸ πολλοῦ ζηλοῦσι τὸ ἀκηλίδωτον τῆς συζύγου τοῦ Καίσαρος;

Ἄν, καταλείπων τις τὰ ἀφηρημένα θεωρήματα, περιορισθῆ εἰς μόνα τὰ διδάγματα τῆς πείρας, ἐπιβάλλεται αὐτῷ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν πρακτικὴν ὀρθότητα τοῦ ἀποφθέγματος, καθ' ὃ ἀσφαλῆς τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος ἐγγύησις μίᾳ μόνῃ παρ' ἀνθρώποις ὑπάρχει, τὸ νὰ μὴ εὐρίσκηται τὸ καθήκον αὐτῶν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προσωπικὸν συμφέρον. Πρώτη ἐκ τούτου ἐπιβαλλομένη εἰς τὸν νομοθέτην ὑποχρέωσις εἶναι ἡ παρ' οὐδενὶ προϋπόθεσις καὶ παρ' οὐδενὸς ἀπαίτησις ἀρετῆς προεχινούσης μέχρις αὐτοθυσίας. Ἄλλ' ὅπου μετὰ πολιτεύματος φιλελευτέρου συνισχέει νομοθεσία συγκεντρωτικὴ, περιέρχεται καταδῆλως τὸ προσωπικὸν τῶν ὑπουργῶν, τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἐκλογέων συμφέρον εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ καθήκον αὐτῶν. Οἱ ὑπουργοὶ, μὴ δυνάμενοι νὰ διατηρηθῶσιν ἐν τῇ Ἐξουσίᾳ ἄνευ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας τῶν βουλευτῶν, ἀναγκάζονται νὰ κύπτωσιν εἰς τὰς θελήσεις αὐτῶν, ἀναστατοῦντες καὶ παραλύοντες τὴν ὑπηρεσίαν ἐπὶ κειρίᾳ βλάβῃ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Οἱ βουλευταὶ, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐδραιώσωσι τὴν πολιτικὴν αὐτῶν δύναμιν ἄνευ τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἀξιώσεων τῶν ἐκλογέων, ἀναγκάζονται νὰ ἀπεμπολῶσι τὴν συνείδησιν αὐτῶν ἐπ' ἀνταλλάγματι τῶν παροχῶν, ἃς λαμβάνουσι παρὰ τῶν Ὑπουργῶν πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀξιώσεων τούτων. Οἱ ἐκλογεῖς, ἀδυνατοῦντες νὰ ἱκανοποιήσωσι καὶ αὐτὰς τὰς ἐλλογωτάτας αὐτῶν ἀξιώσεις ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τῶν βουλευτῶν, ἀναγκάζονται νὰ ἀπεμπολῶσι τὴν ψῆφον αὐτῶν πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἐγγυωμένων αὐτοῖς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀξιώσεων τούτων. Ἐντεῦθεν ἡ ἄλυσις τῆς ἀλληλοπρασίας καὶ ἀλληλοδιαφθορᾶς ἐν αἷς Ἐπικρατείαις, μετὰ κοινού-

βουλευτικῷ πολιτεύματι συνισχέει νομοθεσία συγκεντρωτικῆ. Ἐντεῦθεν ἡ ὑπερίσχυσις ἐν τοῖς ἐκλογικοῖς ἀγῶσι τῶν ἐπιτηδειοτέρων εἰς τὴν θεραπείαν τῶν προσωπικῶν ἀξιώσεων τῶν ἐκλογέων. Ἐντεῦθεν ἡ εἰς τὰς ὑπουργικὰς θέσεις περιέλευσις τῶν προθυμοτέρων εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν βουλευτικῶν ἀξιώσεων καὶ τῶν εὐκολώτερον ὑποτασσομένων εἰς τὰ κεύσματα τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τοῦ κυριωτάτου τούτου τρόπου τινὰ ἀντιπροσώπου τῆς κοινβουλευτικῆς ἀκολασίας. Ἐντεῦθεν ἡ ψήφισις νομοθετημάτων ἀμελετήτων, ἀνοήτων, πολλάκις φαύλων. Ἐντεῦθεν ὁ ἐκφαυλισμὸς τῆς διοικήσεως ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας. Ὅθεν, ὅπως μὴ ἐπέρχωνται τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα, ὅπως δηλαδὴ οἱ ἐκλογεῖς ψηφίζωσιν εὐσυνειδήτως, ὅπως νικῶσιν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς οἱ ἐντιμότεροι καὶ ἰκανώτεροι τῶν πολιτευτῶν, ὅπως περιέρχωνται εἰς τὰ ὑπουργικὰ ἀξιώματα οἱ μᾶλλον ἐν τῇ Βουλῇ διαπρέποντες ἐπὶ ἀνεξαρτησίᾳ φρονήματος καὶ κοινβουλευτικῆς ἀξίας, ὅπως μὴ ψηφίζωνται νομοθετήματα κάκιστα κατηρητισμένα ἢ καὶ παντελῶς φαύλα, ὅπως εὐδοκιμῆ ἡ διοικήσις ἐν τοῖς διαφόροις κλάδοις τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ὅπως μὴ καταπίπτῃ οἰκονομικῶς ὁ τόπος δι' ἀλογίστων δαπανῶν καὶ μωρῶν οἰκονομικῶν νόμων, ὅπως καταρτίζηται στρατὸς ἀξίος τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἀνάγκη ἀπαράιτητος νὰ μὴ συλλειτουργῆ μετὰ πολιτεύματος κοινβουλευτικῷ νομοθεσίᾳ συγκεντρωτικῆ.

Ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου διετηρήθη μὲν τῶν κοινοτήτων τὸ αὐθυπόστατον, ὅπερ πανταχοῦ σχεδὸν ἀλλαγῆ τῆς Εὐρώπης συνεπνήγη ὑπὸ τὸ βάρος τῆς μοναρχίας, ἡσφαλίσθησαν δὲ βαθμηδὸν πᾶσι αἱ ἐλευθερίαι διὰ πρακτικωτάτων θεσμῶν καὶ ἀφηρεθὴ ἀπὸ τοῦ κέντρου πᾶσα δύναμις περὶ τὸν δελεασμὸν συνειδήσεων, ἐξωστρακίσθη ἀπὸ πολλοῦ ἡ πολιτικὴ φαυλότης καὶ διαφθορά. Ὑπὸ τὴν προστασίαν τελείου ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος, ὅπερ ἀνοίγει ἀπέραντον στάδιον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν ἐνέργειαν, κατέστησαν σπανιώτατα μὲν τὰ φαινόμενα πολιτευτῶν διεφθαρμένων ἢ λαοῦ ταρασσομένου καὶ θορυβίουτος, ἀνεπτύχθη δ' ἡ θαυμασία ἐκείνη εὐνομία, ἣν ὁ Ῥουσέλιος ἐθεώρησεν ὡς τὴν ἀφθονωτάτην πηγὴν τῆς Ἀγγλικῆς εὐχρηματίας καὶ ὁ Μαικιντώσης ὡς τὴν μητέρα τοῦ ἐμπορίου, τοῦ πλοῦτου, τῶν γνώσεων καὶ πάσης ἀρετῆς. Ἐξ αὐτῆς ἐπήγασαν τὸ κοινῶς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπικρατοῦν τοῦ δικαίου αἴσθημα, ἡ κοινὴ πρὸς τὴν καθεστῶσαν πολιτικὴν τάξιν ἀγάπη καὶ ὁ ἔνθερος πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς ζῆλος, τὸ ἐξείρετον πρὸς τοὺς νόμους σέβας καὶ ἡ ἐκ τούτου γεννωμένη βασιλεία τοῦ νόμου, ἡ ἐμβριθὴς καὶ γνησίᾳ κοινῇ γνώμη.

Παρ' ἡμῖν τούναντίον, ὅπου τὰ πάντα εἶναι παραδεδομένα εἰς τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν, ἀνεπτύχθησαν μὲν γενικῶς αἱ κακαὶ καὶ πλουτοφθόροι ἐξεις τῆς ἀργίας, τοῦ σφετερισμοῦ τῶν ἀλλοτρίων καὶ τῆς ὑπεξαιρέσεως καὶ τῆς διαρπαγῆς τῶν δημοσίων, ἐπεκράτησε δὲ καὶ ἐπικρατεῖ πολιτικὴ ἀκολασία, ἐξ ἧς ἡ τάσις εἰς τὸ πολλαπλασιάζειν τὰς δαπάνας, εἰς τὸ διαστρέφειν τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὸ κερδοσκοπεῖν πολιτικῶς ἐπὶ βλάβῃ τῶν γενικῶν συμφερόντων, εἰς τὸ δηλητηριάζειν τὴν κοινὴν γνώμην. Ἐκ τούτου ἡ ἄνευ τινὸς αἰτίας χρεωκοπία, ἣτις κατεστιγμάτισε

τὴν Ἑλλάδα Ἑρωπαϊκῶς καὶ ἐπηρέασε σημαντικῶς τὴν Ἑλληνικὴν εὐζωϊαν· ἐκ τούτου ἢ μωρὰ παρὰ τῷ λαῷ ἰδέα ὅτι ἄνευ χρημάτων, ἄνευ πίστεως, ἄνευ στρατηγῶν δεξιῶν καὶ ἐμπειροπολέμων, ἄνευ ὠργανομένης στρατιωτικῆς ἐπιμελητείας δυνάμεθα νὰ ἀνταγωνισθῶμεν πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Ἐπικράτειαν, ἣτις ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τοῦ τελευταίου ἀλογίστου πολέμου.

Τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἐξοστρακίσεως τῆς παρ' ἡμῖν συγκεντρώσεως ὑπεστήριξα καὶ ὑποστηρίζω ἀπὸ τριακονταετίας ἀδιαλείπτως, τὸ ἀναγκαῖον τοῦ περιορισμοῦ τῶν δαπανῶν πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ἐπικειμένης χρεωκοπίας ἐπίσης. Παρέστησα διὰ τε τοῦ καλάμου καὶ ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ βήματος τὴν ἐκ τῆς συναλλαγῆς καταστροφὴν καὶ ἀντετάχθην παντὶ σθένει εἰς αὐτήν. Ἐδῆλωσα ὅτι, ἂν ἐξῆκολουθήσωμεν τὸ αὐτὸ σύστημα τῶν δαπανῶν, εἶναι ἀφευκτος ἡ χρεωκοπία. Ἐξώρμισα ἰδίως τὴν Βουλὴν νὰ ἀπαγορεύσῃ πᾶσαν ἐκτακτον δαπάνην ἐπὶ προφάσει παρασκευῆς, πρὶν ἢ ἐπέλθῃ τελεία ἐν τῷ ἡμετέρῳ προϋπολογισμῷ ἰσορροπία. Πρὶν ἢ τὸ Κράτος δυνηθῇ νὰ ἀσφαλίσῃ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα εἰς ἐκτέλεσιν τῶν πρὸς τοὺς δανειστάς ἡμετέρων ὑποχρεώσεων, ἐκράυγασα ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ναυπήγησις θωρηκτῶν, τορπιλλοφόρων ἢ ἀτμακῶν, καὶ μόνον τὰ περισσεύοντα προσήκον νὰ διαθέτωμεν εἰς εἰρυσθήποτε ἐξοπλισμοὺς τῆς ξηρᾶς ἢ τῆς θλάσσης. Ἄλλ' ἡ φωνὴ μου ὑπῆρξε φωνὴ κυλινδούμενα καὶ παφλάζοντα μανιωδῶς κύματα τῆς διαφθορᾶς. Τὰ πολιτικὰ κόμματα, αἱ κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις καὶ αἱ κατὰ καιροὺς ἀντιπολιτεύσεις, ἡ δημοσιογραφία ἐνετῦρων αἰετοπερὶ εἰς τὰς ἀμοιβαίας ἀντεγκλήσεις, αἵτινες κατέπνιγον πᾶσαν περὶ βελτιώσεως σκέψιν καὶ γνώμην· ἐγὼ δ' ὁ θυσιάσας αἰετοπερὶ τὰ πολιτικὰ μου συμφέροντα εἰς τὸν βωμὸν τοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκοντος ἐχαρακτηρίσθην ὡς ἰδεολόγος. Θέλει ἐπικρατῆσαι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἡ γνώμη αὕτη; Θέλει ἐπικρατῆσαι καὶ ἐφεξῆς ἡ διατήρησις νομοθεσίας συγκεντρωτικῆς ἢ ἡ ἄσκησις τῶν χρημάτων σπατάλη; Τότε βεβχίως εἶναι ἀδύνατος ἡ σωτηρία ἡμῶν.

Ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος ῥήτωρ Αἰσχίνης ἔλεγεν « Ἐντεῦθεν γὰρ ἰσχύσετε, ὅταν εὐνομησθε καὶ μὴ καταλύσθε ὑπὸ τῶν παρὰνομούντων καὶ ἀσελγῶς βιούντων. Προσῆκει δ', ἐγῶγε νομίζω, ὅταν μὲν νομοθετῶμεν, τοῦθ' ἡμᾶς, σκοπεῖν, ὅπως καλῶς ἔχοντας καὶ συμφέροντας νόμους τῇ πολιτείᾳ θησόμεθα· ἐπειδὴ δὲ νομοθετήσωμεν, τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις *πειθεσθαι*, τοὺς δὲ μὴ πειθόμενους *κολάζειν*, εἰ δαὶ τὰ τῆς πόλεως καλῶς ἔχουν». Ἄλλ' ἐν ὅσῳ ἐπικρατεῖ παρ' ἡμῖν πολιτικὴ συγκεντρωσις, οὔτε ἡ νομοθετικὴ νόμων *καλῶς ἔχοντων καὶ συμφερόντων τῇ πολιτείᾳ* εἶναι δυνατὴ, οὔτε ἡ τιμωρία τῶν *παρὰνομούντων καὶ ἀσελγῶς βιούντων*. Ὄθεν ἀφευκτος ἔσεται ἡ πολιτικὴ ἡμῶν ἐξάφάνισις. Ἄλλ' ἐλπίζω ὅτι μετὰ τὰ πικρὰ μαθήματα, ἅτινα ἔδωκαν ἡμῖν αἱ τελευταῖαι φοβεραὶ περιπέτεται, θέλουσιν ἐπικρατῆσαι αἱ ὑπαγορεύσεις τῆς φρονήσεως.

Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 1897

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΦΛΟΓΑΪΤΗΣ